
BOHATÁ, ALE NEDOCENĚNÁ

ŽIŽKOV A NORMALIZACE V PRÓZE SIMONY BOHATÉ VŠICHNI SOU TRAPNÝ

ALENA ŠIDÁKOVÁ FIALOVÁ

RICH BUT UNDERAPPRECIATED. ŽIŽKOV AND NORMALIZATION IN SIMONA BOHATA'S PROSE *EVERYONE IS EMBARRASSING*

The study is devoted to Simona Bohatá's second prose book *Všichni sou trapný* (Everybody is Embarrassing). In the context of the evaluation of the novel, the study reflects more generally on the popularity of books with the theme of normalization. We can see a certain decline of interest in this topic in recent years as one of the reasons why Simona Bohatá's prose is not very successful among readers, despite the positive reviews and its undoubted literary qualities.

Keywords: Simona Bohatá; normalization; Žižkov; contemporary Czech prose

Třebaže se totiž v médiích stále opakuje, jak málo jsme se vyrovnali s bolševickou minulostí, příběhy, které se o to pokoušejí, momentálně už nikoho nezajímají. Jsou příliš retro a většinu těch, pro něž je normalizace už jen položka v učebnici, nudí (Janoušek 2019: 62).

Citát z recenze Pavla Janouška vystihuje situaci literatury, která od doby raketového úspěchu mladého Michala Viewegha a jeho *Báječných let pod psa* z roku 1992 recept na hořkosladké návraty do normalizace vyzkoušela mnohokrát. Vlídňější byly v humorných prózách Petra Šabacha, v *Hrdém Budžesovi* (1998) Ireny Douskové či

v prózách Martina Fahrnera. Zhořkly a ztěžkly v prózách Jana Bala-bána, v románu Petra Kolmačky *Stopy za obzor* (2006), v povídkách Mileny Slavické *Povídky jamrtálské* (2010) a románu *Hagibor* (2014), v expresivních obžalobách mládí dehtaného rodinou i dobou u Ire-ny Douskové (*Oněgin byl Rusák*, 2006) či Věry Noskové (*Obsazeno*, 2007). Spíše kuriózní vybočení představovaly „legendy undergroundu“ *Život na Kdysissippi* (2008) Milana Kozelky či dystopie Petry Hůlové *Strážci občanského dobra* (2010), která si pohrává s normali-začními reáliemi. Jako pozadí čtenářsky vděčných příběhů rodinných tajemství a traumat posloužila etapa normalizace Aleně Mornštajno-vé zejména v bestselleru *Tiché roky* (2019), ale její obraz se objevil v podstatě u všech autorčiných próz.

Zatímco velká část zmiňovaných knih dosáhla čtenářského ohlasu, nominací i ocenění, dramatizací a filmových adaptací, případně i re-kordních prodejů, zůstala víceméně stranou většího zájmu próza Si-mony Bohaté s expresivním názvem *Všichni sou trapný*, která vyšla v nakladatelství Host v roce 2019. Přestože kniha měla dobrý ohlas – recenze vyšly v *Hostu*, *Tvaru*, *Respektu*, na *iLiteratuře* i v *A2*, všechny bez výjimky byly pochvalné, a to od kritiků, jako je Pavel Janoušek, P. A. Bílek, Zdenko Pavelka, Daniel Mukner, Radim Kopáč a další, kte-ří považovali prózu za „dobře napsanou“, „upřímnou“, „ve vykreslení obrazu doby poctivou“ či „pozoruhodnou“ – nezískala žádnou z no-minací na literární ocenění a celkově není příliš známá. Alespoň tím-to příspěvkem se proto pokusím dílo připomenout s nadějí, že kniha ani její autorka zcela nezapadnou do hlubin zapomnění.

Simona Bohatá (nar. 1965) vystudovala obor Tvorba textu a scénáře na Ježkově konzervatoři, školou života jí však byla především rozlič-ná zaměstnání (nyní se např. věnuje umělecké práci se dřevem a ko-vem). Celý život psala víceméně „do šuplíku“: próza *Všichni sou trap-ný* je v pořadí teprve její druhá.⁽¹⁾

1 V roce 2021 jí vyšel další román nazvaný *Klikař Beny*, který na prózu *Všichni jsou trap-ný* částečně navazuje: hlavním hrdinou je sice postava nová, mladík Beny, nicméně alespoň ve zkratce tu Bohatá dopovídá osudy hrdinů předchozí knihy.

Její prvotina, na obálce účelově označená podtitulem „román o přítomné minulosti“ s hlavním názvem *Máňa a my druzí* (2017), sice ukázala, že autorka umí psát kultivovaným jazykem, s nadsázkou i s citem pro pointování rodinných mikropříběhů, avšak právem zcela zapadla a zůstala bez recenzních ohlasů. Jedná se o přiznaně autobiografické vzpomínky autorky, kterým ovšem chybí jakékoliv propojení, přesah i příběh – jde o prostý souhrn zážitků z celkem neradostného dětství v pražských Strašnicích, které na sebe nijak ne navazují, jsou pouze vydolovány z vlastní paměti a asociativně pokládány vedle sebe. Navíc výpověď stejně jako u podobně laděných textů s autobiografickým základem postupně oslabuje opakovaná stylizace vypravěčky do kladné hrdinky, již vpravdě dábelská a primitivní rodina (titulní Máňa je vypravěččina despotická babička) pouze ubližuje a ubíjí její talent. Redaktorka nakladatelství Plus, které tuto knihu vydalo, autorčiny možnosti neodhadla a vypustila do světa polotovary, jenž nelze považovat za román.

Naproti tomu nakladatelství Host postupovalo jinak: zatímco autorčin první text již dříve odmítlo,⁽²⁾ byla Bohatá se svými dalšími texty – tedy těmi, z nichž nakonec vznikla analyzovaná próza *Všichni sou trapný* – již úspěšnější. Dle jejích slov ji redaktor Jan Němec donutil předložený text druhé prózy přepracovat, spojit jednotlivé povídky, portréty a momentky příběhem. Výsledný tvar pak na obálce knihy prohlásil za novelu. Autobiografická linie je v díle tentokrát přítomná skrytě, odhalují ji více následné prezentace autorky v médiích než samotný text.

Novela, jak je kniha v anotacích označována, je ve skutečnosti spíše románem, který vznikl podle slov autorky přepracováním a spojením několika povídek. Jednotlivé kapitoly vyprávěné v er-formě se zaměřují na příběh jedné konkrétní postavy, takže ob stojí samostatně, ale zároveň s ostatními tvoří propojený celek, jehož kolektivním

2 Jak píše Simona Bohatá, Miroslav Balaščík prózu „sice odmítl, ale napsal mi moc hezkou odpověď, tak jsem to zkusila znovu“ (Bohatá 2020).

hrdinou je normalizační Žižkov. Názvy kapitol určují, která z postav právě stojí v centru vyprávění (Borek, Bóža, Růža, Hany, Turek atd.), případně pojmenovávají prostory související s konkrétní situací a zážitkem (Tunel, Pasták, Dvorek) – tyto situace tvoří jakési fabulační uzly a určují dějovou linii vyprávění.

Hrdiny prózy, kterým je věnován prostor v samostatných kapitolách, jsou zejména dospívající, osmáci z žižkovské základky nevalné pověsti: Borek, Bóža a Růža, Martin, Soňa, Šimona. Sami zatím nemají moc možností projevit se, jejich život určují hříchy rodičů: jedni emigrovali a svého syna tu nechali se starou babičkou, jiná matka má pověst prostitutky, další se paktuje s estébáky a šmelináři, několik z nich si přivede nového „otce“, který pije a je agresivní, jiný otec je – možná neprávem – zatčen. Podrobně prokreslenou odpudivou postavou je vekslák Lojza, který má po základní škole: postava na pomezí dětství a dospělosti, která chce uspět v pokřiveném světě jakýmkoliv způsobem, tu slouží jako jeden z možných obrazů toho, kterou cestu se osmáci můžou nakonec vydat. Alkohol, zlodějiny, vulgarita, násilí a nezáměr o vše ostatní než o vlastní prospěch je tu na denním pořádku, je to zkrátka realita Žižkova osmdesátých let, nad kterou se nepřemýšlí, která představuje normu běžného života.

Možností a životních cest však osmáci ve svém okolí vidí víc: z masy otupělých dospělých se vyčleňuje několik svérázných postav, které představují záblesk dobra v šedé mase normalizačního zla. Například učitel Turek, sám už poněkud vyhořelý, stále doufá v dobro ve svých žácích, když – z trestu – učí na žižkovské škole bílé i cikánské děti ulice. Servírka Libuše převezme hospodu, jež má být zbourána, a alespoň na chvíli v ní vytvoří ostrov pohody pro žižkovské osamělce. Mezi běžné postavy nepatří ani invalidé Hany a Sága: jeden mladík se zničeným životem, jelikož při nehodě v opilosti přišel o nohy, druhý typově hrabalovský vagus a pábitel, který se skrze fingovanou invaliditu dostává mimo systém.

I v takto představeném světě bezmoci, nudy a šedi se ovšem může něco dít. Zdánlivě obyčejná či nepříjemná událost dokáže odkrýt onu

perličku na dně, přinést naději, že není vše ztraceno, ukázat druhým krásu, radost, pocit lidského souznění.

Děj románu se soustředí okolo dvou zásadních událostí: parta malých cikánů „od tunelu“ (tedy z hranic Žižkova a Karlína) přiváže na koleje psa a nechá mu přejet nohy (zničený život psa tu představuje paralelu s osudem mladého invalidy Sága). Čtrnáctiletý Martin jde krutý čin pěťmi pomstít, kvůli přesile cikánské party je sám zbit a udán strýcem jednoho z těch, které potrestal. Vzhledem k jeho rodinné situaci (rodiče v emigraci, bydlení u staré babičky, která chodí do kostela) je umístěn v psychiatrické léčebně a poté ho čeká pasták někde na druhém konci republiky. Jeho třídní učitel Turek se však vzepře nadřizeným a pomocí svých známostí mu zařídí přemístění pouze do Karlína a možná i brzké propuštění. Druhou událostí je chvíle, kdy invalida Hany zachrání týraného psa (příznačně je jeho trýznitelem jednoznačně záporná postava, místní udavač) a spolu se servírkou Libuší, Ságem a několika dětmi zažijí takřka snové letní odpoledne na hospodském dvorku, kde myjí osvobozeného psa, jedí buřty a radují se ze života:

Dneska svítí slunce jen pro nás, napadlo Sága a hned se zastyděl a byl rád, že to nevyslovil nahlas. Až se tu jednou, nejvíc tak dvakrát zhoupne demoliční koule, on se na berlích pečlivě a systematicky rozhoupe ke svému konci a tenhle čas si ponese s sebou jako růženec, jako prachy, co dávaj cikáni svej mrtvej do rakve (Bohatá 2019: 169).

Tyto příhody spojuje snaha pomoci druhému, a tím vzdorovat šedi a zlu okolního světa. To se může podařit jedině, když víc lidí drží pospolu, když si věří a pomůžou druhému bez ohledu na osobní prospěch, prostě jen pro vědomí nadosobní spravedlnosti, potřeby dobra, kterou neubilo ani drsné prostředí. V logice místa a doby je bohužel fakt, že ani jeden ze zážitků se nemůže opakovat, neboť hospoda, v níž děti zažily možná nejkrásnější chvíle svého života, je v zá-

věru knihy zbourána, Ságo pracuje s pomocí alkoholu na postupné sebevraždě, Libuše odchází neznámo kam, třída osmáků se s koncem školního roku rozpadá a osud Martina a jeho babičky je stále nejistý. Ona jiskra dobra a sounáležitosti s druhými v ostatních možná zůstane s nadějí, že bude opět rozfoukána, možná bude časem udupána v obecném dobovém marasmu.

Vykreslení časoprostoru ve sledovaném románu patří k jednomu z nejpůsobivějších v současné české próze, přičemž jeho síla tkví v nesentimentální syrovosti a strohosti vyprávění. Nenajdeme tu laciné odkazy na popkulturní ikony, céčka nebo televizní zábavné pořady, nekoná se nostalgický návrat do časů mládí ani o střet dvou světů, hodný underground versus zlý systém. Drsný popis běžné normalizační reality přiblíží její bezútěšnost, a to prostřednictvím vyličení osudů jednotlivých postav, popisem chátrající čtvrti, mnohdy jen náznakem, prostým konstatováním. Působivost příběhů násobí i realistický dobový jazyk užitý v dialozích. Výsledkem je přesvědčivý obraz doby, ale i prostoru, svérázné pražské čtvrti Žižkov. Vše, co se v próze děje, dokresluje genia loci Žižkova osmdesátých let – a zvláště té jeho podoby, která navazuje na „tradiční“ obraz Žižkova pracujících, dělníků, uklízeček, alkoholiků a vůbec obyčejných lidí, kteří se musejí otáčet a nemají čas zabývat se ničím, co přesahuje jejich běžný denní obzor. Bílí, cikáni, kriplové, grázlové, veksláci, šlapky, pavlačové báby, ožralové, flákači a rváči tu dohromady vytváří až jakýsi romantický mýtus prostoru, v němž je přese všechno stále něco prastarého, ryzího, byť na první pohled přikrytého hromadou hlusiny. A tuto mytičnost ještě podtrhává blízkost se zánikem zobrazeného světa, který představuje demolice starých žižkovských ulic, nenávratné ničení starých domů i místních podivínů. Panelová výstavba má Žižkov přiblížit šedému zbytku Prahy a setřít jeho výjimečnost.

Vrátíme-li se k našemu úvodnímu tázání, proč tato próza neprorazila, můžeme se jen dohadovat: když pomineme slabší marketing nakladatelství, nepodařenou obálku i zavádějící název v obecné češtině sugerující teenagerskou četbu stejně jako fakt, že Simona Bo-

hatá zkratka není známou osobností, jedním z důvodů může být ona v úvodu zmíněná vyčerpanost tématu. Dalším pak nejspíše bude absence líbivého normalizačního retra, a naopak všudypřítomné obrazy zoufalství, bezmoci, násilí a beznaděje, které si už málokdo chce připomínat – na rozdíl od céček a oblíbených žvýkaček. Týrání zvířat, život se znetvořeným tělem, zbité děti, udavači a veksláci a zkažené životy nejspíš nejsou to, k čemu by se chtěl mainstreamový čtenář vracet. Ovšem čtenář, který dokáže ocenit nevšední vypravěčské umění autorky a schopnost syrově i poeticky zachytit dobu a místo, by neměl tuto prózu pominout.

Mgr. Alena Šidáková Fialová, Ph.D.

Oddělení literatury 20. století a literatury současné, v. v. i.

Ústav pro českou literaturu AV ČR

Na Florenci 3

110 00 Praha 1

fialova@ucl.cas.cz

PRAMENY

BOHATÁ, Simona

2019 *Všichni jsou trapný* (Brno: Host)

LITERATURA

BÍLEK, Petr A.

2019 „Tenhle Žižkov není pro děti“; *Respekt* 30, č. 45, s. 65

BOHATÁ, Simona

2020 „Chtěla jsem začít žít nový život“; *DailyCoffee*, <https://www.dailycoffee.cz/simona-bohata-chtela-jsem-zacit-zit-novy-zivot> [přístup 20. 9. 2021]

JANOUSEK, Pavel

2019 „Republika Žižkov a normalizační bažina“; *Host* 35, č. 10, s. 62–63

KOPÁČ, Radim:

2019 „Šťastná & Bohatá aneb Optimismus“; *Lidové noviny* 32, č. 271, 22. 11., s. 9

MUKNER, Daniel

2019 „Nasanou na Žižkově“; *iLiteratura*, <http://www.iliteratura.cz/Clanek/42323/bohata-simona-vsichni-sou-trapny> [přístup 20. 9. 2021]

PAVELKA, Zdenko

2019 „Meziřádky Zdenko Pavelky“; *OKO Kosmasu*, <https://www.kosmas.cz/oko/recenze/449520/meziradky-zdenko-pavelky/> [přístup 20. 9. 2021]

PAVLOVA, Olga

2019 „Normalizační rok na Žižkově“; *A2* 15, č. 26, s. 4

PROKEŠ, Josef

2019 „Dospívání na pražském Žižkově za Husákova absolutismu“; *Tvar* 30, č. 20, s. 20

SLOUKOVÁ RECOVÁ, Daniela

2019 „Jeden za všechny, všichni na Žižkově“; *Vaše Literatura*, <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospele/7472-trapny> [přístup 20. 9. 2021]

ZELINKOVÁ, Lucie

2019 „Všichni sou trapný. Bohatá reflektuje pubertu na Žižkově“; *Novinky.cz*, <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/recenze-vsichni-sou-trapny-bohata-reflektuje-pubertu-na-zizkove-40299264> [přístup 20. 9. 2021]